

Vážení čtenáři,

dovolujeme si Vám předložit první číslo již druhého ročníku časopisu Gramotnost, pregramotnost a vzdělávání a zároveň v pořadí již čtvrté číslo tohoto stále ještě nového časopisu pohybujícího se na poli vzdělávacích gramotností v co možná nejširším spektru působnosti. Výzva prvního čísla tohoto ročníku byla otevřena všem autorům, kteří se zabývají aktuální problematikou vzdělávacích gramotností. I přesto však redakce obdržela především příspěvky zaměřené na oblast čtenářské gramotnosti.

O čem se tedy můžete dočíst v čísle, které právě držíte ve svých rukou? Jak již naznačuje výčet příspěvků v obsahu, tentokrát představíme šest výzkumných studií a jednu zprávu. Všechny výzkumné studie se v různé míře dotýkají zmíněné oblasti čtenářské gramotnosti, každá se však zaměřuje na jiné aspekty této problematiky. V příspěvcích naleznete tři studie soustřeďující se na praktické využití čtenářské gramotnosti ať již ve vztahu k efektivní práci s textem či v rámci využití metody podporující učení se v souvislostech ve výuce mateřského jazyka nebo v podobě problematiky psaného projevu u žáků pátých tříd základních škol. Čtenářům jsou také nabídnuty

studie teoretičtějšího charakteru v podobě začleňování průřezových témat čtenářských kompetencí do rámcově vzdělávacích školních programů a posléze do školních vzdělávacích programů na základních školách a jejich reálné využití v praxi škol nebo komparativní studie vycházející z využívání koncepce čtenářské gramotnosti u žáků navštěvujících běžné školy a školy implementující do svého ŠVP prvky Daltonského plánu. Poslední výzkumná studie obohacuje téma čtenářské gramotnosti o názory učitelů v otázce vzdělávání dětí cizinců v mateřském jazyce na slovenských základních školách a uzavírá poměrně široký okruh problematiky čtenářské gramotnosti v tomto čísle časopisu. Na závěr si můžete přečíst více v informativní zprávě o dění na celosvětovém summitu ke čtenářské konferenci 2018. Nyní si ale pojďme společně představit podrobněji jednotlivé příspěvky.

Výzkumná zpráva autorky Pavlíny Nešněrové zaměřující se na rozvíjení čtenářské gramotnosti v edukačním procesu si klade za cíl představit možnosti efektivní práce s textem na základní škole, aby žáci nabyli poznatky v oblasti čtenářské gramotnosti pro další etapy svého života. Úroveň čtenářské gramotnosti je zde měřena prostřednictvím odlišných

žakovských schopností, příkladem uvádíme vyhledávání informací či interpretaci nebo posuzování textu. Výsledky výzkumu mimo jiného představují také ukázky dobré praxe využitelné pro učitele základních škol.

Druhé výzkumné sdělení, které představila autorka Veronika Laufková, je zajímavou sondou začlenění čtenářské gramotnosti do rámcových školních vzdělávacích programů (dále jen „RVP“) ve všech stupních vzdělávání (mimo předškolního vzdělávání). Kromě obsahové analýzy RVP v oblasti čtenářské gramotnosti je zde také propojení s projektem OP VVV „Zvýšení kvality vzdělávání žáků, rozvoje klíčových kompetencí, oblastí vzdělávání gramotností“, do kterého se aktivně zapojilo 32 učitelů, kteří začleňovali kompetence vycházející ze čtenářské gramotnosti do ŠVP svých škol. Analýza sebraných dat tak vychází nejen z obsahové analýzy RVP a obsahové analýzy vybraných ŠVP, ale také z rozhovorů s učiteli podílejícími se na tvorbě ŠVP. Čtenáři je tak odkryta skutečnost absence definice pojmu čtenářské gramotnosti v RVP a v ŠVP a chybějící ucelené didaktické zpracování tohoto pojmu ve vzdělávacích dokumentech.

V pořadí třetí výzkumná zpráva autorů Jaroslava Říčana, Barbory Lankové, Aleny Novákové a Ladislava Zilchera nám představuje zajímavý vhled do problematiky komparace čtenářské gramotnosti a metakognitivního monitorování mezi skupinou žáků běžných základních škol a žáků základních škol implementujících do svého ŠVP prvky Daltonského

plánu. Výsledky uskutečněného výzkumu prokázaly rozdíly v úrovni čtenářské gramotnosti diagnostikované prostřednictvím uvolněné úlohy PIRLS mezi žáky navštěvujícími výše zmíněné typy škol. Závěry této studie poukazují na rozdíly mezi výsledky žáků obou typů škol. Následná diskuze interpretuje výsledky vyplývající z odlišného začleňování čtenářské gramotnosti do ŠVP.

Čtvrtá výzkumná studie autorů Petra Anděla a Věry Vykoukalové čtenáře seznamuje s problematikou myšlení v souvislostech. Autoři v příspěvku představují návrh metody podporující myšlení v souvislostech v běžné výuce mateřského jazyka formou kombinace asociací a mechanického učení znalostí. Tuto metodu lze aplikovat při určitých úpravách jak na dospělé studenty, tak žáky základní školy.

Autorky Michaela Karasová a Anna Kucharská mapují problematiku psaného projevu u žáků pátých tříd základních škol. Vytvořená diagnostická zkouška sledující písemnou produkci u žáků pátých ročníků byla uplatněna na šesti základních školách a výsledky žáků byly porovnávány v souvislosti s pohlavím, vzorem písma a stanovením specifických obtíží. Mezi zajímavá zjištění patří, že signifikantní rozdíly byly zaznamenány u výsledků konkrétních subtestů mezi dívkami a chlapci, naopak z hlediska vzoru písma nebyly prokázány žádné rozdíly ve výsledcích žáků.

Poslední výzkumná studie tohoto čísla mezinárodních autorů Maríny Mikulajové, Alexandry Šelingerové, Charlese

Mifsuda, Timothyho Papadopouluse a Julie Dockrellové pojednává o výsledcích šetření zaměřeného na názory učitelů v otázce vzdělávání dětí cizinců na slovenských základních školách. Vyhodnocená data dotazníkového šetření předkládají konkrétní názory slovenských učitelů na vzdělávání dětí cizinců a objasňují korelující vztah mezi názory učitelů v souvislosti s jejich zkušenostmi, věkem či délkou praxe.

Závěrečným příspěvkem tohoto čísla je zpráva informující o Celosvětovém summitu ke čtenářské konferenci 2018, který přinesl mnoho nových poznatků týkajících se uplatnění čtenářské gramotnosti v mezinárodním kontextu.

Věříme, že nové číslo zaujme nejen výzkumníky zabývající se tématem čtenářské gramotnosti. V závěru jsou také uvedeni recenzenti jednotlivých příspěvků publikovaných v prvním ročníku našeho časopisu – děkujeme jim také za podněty a náměty na další úpravy v textech. Poděkování samozřejmě patří všem autorům textů, včetně jejich ochoty zhostit se i navržených úprav recenzenty.

Co pro Vás připravujeme dalšího? Můžete se těšit na druhé číslo druhého ročníku časopisu, které je tematicky zaměřeno na rozvoj přírodovědné, matematické a informační gramotnosti v podmínkách současného školství, které pro Vás aktuálně chystáme. Pokud byste měli zájem přispět svou studií ať již teoretickou, metodologickou, přehledovou či výzkumnou do dalších čísel našeho časopisu, neváhejte se obrátit na naši redakční radu prostřednictvím kontakt-

ního emailu gramotnost@pedf.cuni.cz. Samozřejmě jsou vítány také aktuální diskuze, zprávy či recenze jak v domácím, tak v zahraničním prostředí.

Anna Kucharská

Monika Kadrnožková